UIT HET DAGBOEK VAN TOON ROOST, KRIJGSGEVANGENE IN DUITSLAND

In de Tweede Wereldoorlog dwong de Duitse bezetter Europeanen onder erbarmelijke omstandigheden te werken in fabrieken in Duitsland of in door hen bezette gebieden. Onder hen bevonden zich zo'n 12.000 Nederlanders, 2.000 uit 1942 en 10.000 uit 1943. Tegen het einde van de oorlog zaten er nog zo'n 8.000 in krijgsgevangenschap. Naar schatting werden er zo'n 2.000 om allerlei redenen teruggestuurd naar Nederland en zijn er zo'n 400 in krijgsgevangenschap overleden. De verhalen zijn schrijnend: vernederingen, martelingen en onmenselijke behandelingen. Toen ze weggingen voelden ze zich verraden. Toen ze terugkwamen in Nederland, voelden ze zich in de steek gelaten. Onbegrip viel hen ten deel: "Waarom ben je niet onderge-doken?"

Een van deze Nederlandse krijgsgevangen, ook wel dwangarbeiders genoemd, was Toon Roost. Toon Roost woont nu aan de Poelderhof in Budel-Schoot. Bij toeval kwamen in 1993 weer de dagboekjes te voorschijn,

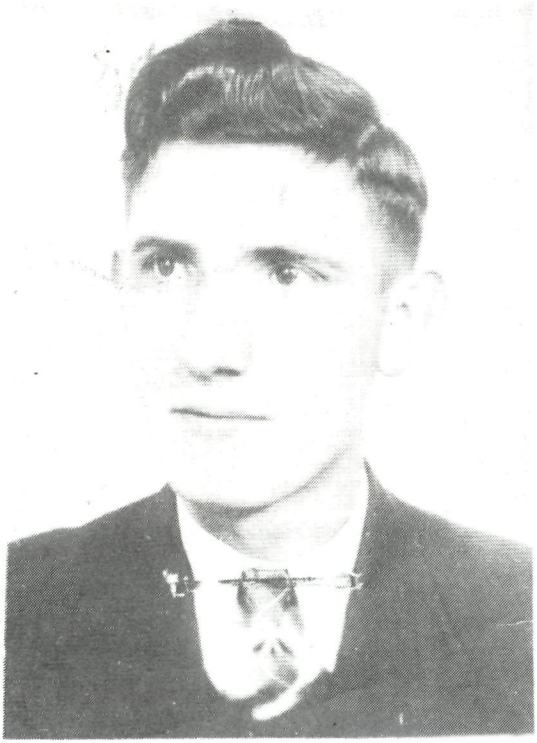

Toon Roost in de jaren vóór de oorlog.

waarin hij zijn ervaringen uit die tijd had opgetekend. Precies twee jaar heeft Toon in Duitsland gewerkt. Die tijd heeft grote indruk op hem gemaakt en hij is daar ook nu nog vaak mee bezig. Toen in 1993 de dagboekjes weer

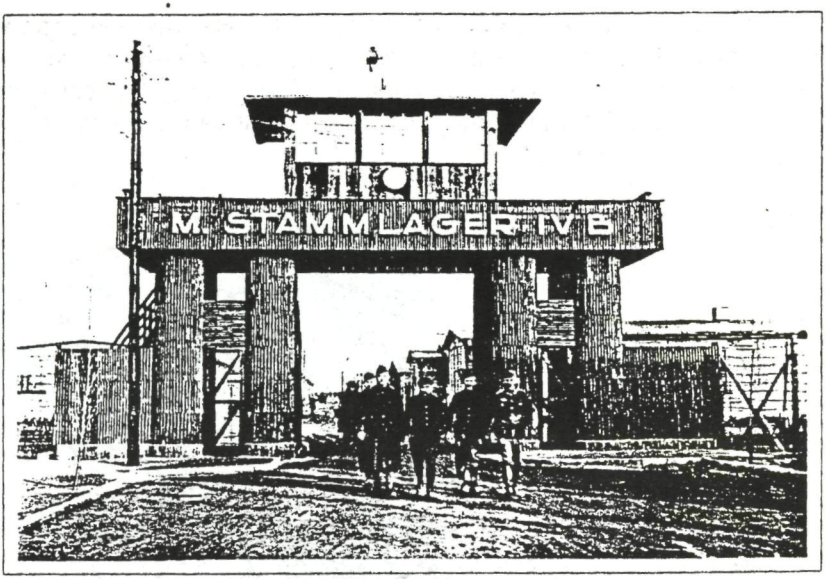

onder

Titelpagina van het dagboek van Toon Roost.

onder zijn ogen kwamen, besloot hij zijn ervaringen van die twee jaar op papier te zetten. In het eerste jaar had hij niets opgetekend, doodeenvoudig omdat er geen schrijfgerei aanwezig was. Maar toch zijn ook zijn ervaringen uit dat eerste jaar zeer gedetailleerd weergegeven. Blijkbaar hebben deze jaren veel bij hem teweeggebracht. En die periode heeft zich blijkbaar onuitwisbaar in zijn geheugen vastgezet. Het tweede jaar kreeg hij een agenda van een uit Rusland teruggekeerde Duitser, waarin hij alles optekende. Al bij al is het een zeer gedetailleerd verhaal van zo'n 50 bladzijden, waarin Toon zijn ervaringen uit die tijd heeft opgeschreven. Een tijdje geleden vroeg hij mij hiervan een verhaal te maken voor de Aa-kroniek. Uiteraard heb ik het moeten inkorten, maar het geeft toch een zeer goed beeld van wat een dwangarbeider zoal heeft moeten ondergaan. Jongeren denken tegenwoordig niet meer aan oorlog. Maar toch is het goed ook hen

steeds opnieuw er van te doordringen hoe gruwelijk zo'n oorlog kan zijn en wat die teweeg kan brengen.
Voor ik u de ervaringen van Toon Roost laat lezen, wil ik u even laten kennis maken met Toon Roost. Wie hij is en waar hij leefde en woonde.

Toon Roost

Toon Roost werd geboren op 26-5-1917 te Budel. Hij was een zoon van Driek Roost en Lina Weyer. Deze hadden zes kinderen, 4 meisjes en 2 jongens, te weten: Lilli, Annie, Hein, Leen, Toon en Lenie. Het gezin woonde aan de Fabrieksstraat in Budel in de rechterkant van het huis wat toen de "Kazerne" genoemd werd.

Onder dienst, augustus 1937 in Venlo. Onder 1e van links: Toon Roost; 2e: Sjefke Teeuwen. Boven 3e van links: Ties van der Putten.

Na zijn lagere schooltijd in Budel ging Toon werken bij de boeren in de omgeving en o.a. ook 14 dagen en daarna nog zes weken in een werkkamp van de Jonge Werkman, in Huize Gerra in Haaren. In 1935 ging hij als 17-jarige werken bij de Bera Tricotagefabrieken in Weert. De eerste 3 maanden zonder salaris. Daarna verdiende hij f 4.60 per 14 dagen. Toon is ook voor zijn nummer in dienst geweest. Hij diende o.a. samen met de ook van Budel afkomstige Ties van der Putten en Sjefke Teeuwen. Over zijn laatste jaren

Toon Roost en To van Lishout met hun 8 kinderen. Het overleden kind staat op de foto tussen vader en moeder.

van de oorlog kunt u meer lezen in het hiernavolgende dagboek. Na de oorlog ging Toon weer bij de Bera werken en leerde in de bus zijn toekomstige vrouw kennen. Toon trouwde op 1-3-1946 met To van Lishout. Zij gingen wonen aan de Hamonterweg in Budel-Schoot. In 1954 vonden ze hun definitieve stekje in de Eloystraat (nr.12) in Dorplein. Het echtpaar kreeg 9 kinderen, 5 jongens en 4 meisjes, waarvan er één op jeugdige leeftijd is overleden. In 1984 zijn ze naar hun bejaardenwoning aan de Poelderhof verhuisd. Toon is van 1987 tot 1994 koster geweest in Budel-Schoot. In 1996 hebben ze hun gouden bruiloft gevierd.

Ties van der Putten

Toon Roost heeft het in zijn dagboek veel over Ties Put uit Budel. Het lijkt me daarom nuttig ook deze persoon even aan u voor te stellen. Martinus Antonius van der Putten werd geboren op 9-12-1917 te Budel en overleed op 5-11-1986 aan de gevolgen van een ongeval in het ziekenhuis in Weert. Ties Put was een zoon van Antonius van der Putten en Johanna van der Put. Ties was de oudste van het gezin, dat verder nog vier zonen telde: Antoon, Jo, Frans en Sjef. Een andere zoon, Peter, was reeds op jonge leeftijd gestorven. Eerst woonde het gezin aan de Fabrieksstraat in de "Kazerne". In 1928 betrokken ze hun nieuw gebouwde boerderijtje in een zijstraat van de Fabrieksstraat en noemde dit "De Noordpool". Deze straat is later Antoon van der Puttenstraat genoemd naar zijn broer Antoon van

der Putten. Deze werd, samen met 5 anderen, op 6-9-1944 door de Duitse SS in Dorplein vermoord.

V.l.n.r.: Cor van der Lee, Jo en Ties van der Putten genietend op een bankje voor het huis.

Uit het dagboek van Toon Roost, dwangarbeider in Duitsland

Begin januari 1943 werd Toon Roost ontslagen bij de Bera. Met dien verstande dat hij in Zeeland kon gaan werken, bij het bouwen van bunkers e.d. voor de Duitse Wehrmacht. Maar daar paste hij voor. Om werk te hebben ging hij bunt steken. Dat zijn de wortels van smeelbossen, waar bezems van gemaakt werden. Dit werk deed hij voor Frans Ras in Soeren-

donk, waar deze bezems gemaakt werden. Omdat Toon nu werk had, kreeg hij van het arbeidsbureau een bewijs dat hij niet naar Duitsland hoefde. Dit mede omdat zijn broer Hein al bijna een jaar in Duitsland werkte.
Langzaam maar zeker kregen de Duitsers het steeds moeilijker, met name in Rusland waar ze grote verliezen leden. Om hun fabrieken draaiende te houden, moesten ze steeds meer buitenlanders halen.

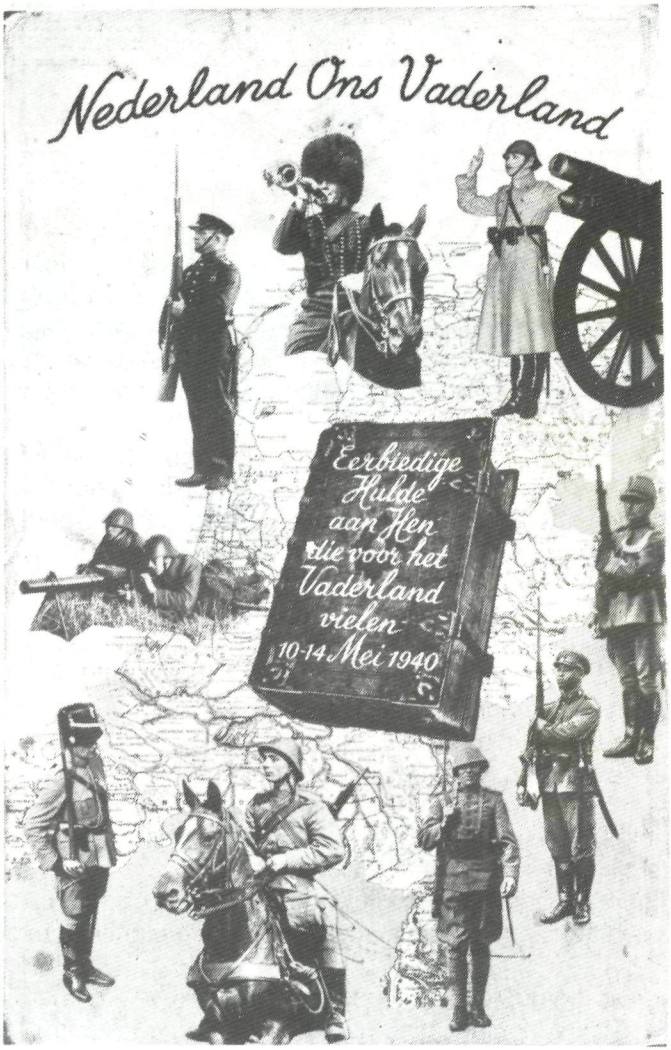

Op 29 april 1943 verscheen er een oproep in de dagbladen, ondertekend door de "Wehrmachtsbefehlhaber in den Niederlanden, Generaal Fr. Christiansen": het hele voormalige Nederlandse leger moet zich melden om in krijgsgevangenschap weggevoerd te worden, ca. 250.000 man.

NIEUWE ROTTERDAMSCHE COURANT

Vrijdag 30 April 1943

De leden van de v.m. Nederlandsche weermacht weer krijgsgevangen

BEKENDMAKING

Zowel voor een eerdere actie in 1942 als deze van 29 april 1943 werd door de Duitsers als reden opgegeven dat het de straf was voor onder meer verzetsdaden, begaan door enkele leden van het voormalige Nederlandse leger. De werkelijke redenen waren natuurlijk: nieuwe krachten voor de Arbeitseinsatz te verwerven, het Nederlandse verzet te verzwakken en geen getrainde mannen achter te laten als hulptroepen bij een eventuele invasie.

Toon zou zich met het Ausweis moeten melden op 7 juni in het Wehrmachtslager aan de Zonnebloemstraat in Amersfoort. Toon stond voor het blok: melden of onderduiken. Hij koos in eerste instantie voor onderduiken. Zijn neef Thieu van Seggelen had een schuilplaats in de kelders van de zinkfabriek, waar Toon dag en nacht kon blijven. Maar zo ver kwam het niet. Over en weer werd er gepraat, wat te doen. Omdat er ook gezegd werd dat als men onderdook de familie zou worden aangepakt, deed dit Toon zijn beslissing omslaan. Om erger in de familie te voorkomen besloten Toon en Ties Put (Tinus van der Putten), ook uit de Heikant, om zich toch maar te melden. Zondag 6 juni bracht Toon, samen met Toke, een bezoek aan zijn zuster Annie in Horn, waaraan hij erg gehecht was. Annie gaf hem een medaille van O.L. Vrouw van de Wonderdadige Medaille mee, die bijzonder voor de soldaten werd aanbevolen.

's Avonds ging de hele bubs nog op stap en dronken ze een pot bier op de goeie afloop en op een spoedig einde van de oorlog. Bij het afscheid nemen, werd hem vele malen toegewenst: hou je taai en kom gezond weer terug.

's Morgens vroeg de 7de juni nam Toon thuis afscheid en nam, samen met Ties Put en zijn verloofde Toke, de bus die naar de Bera in Weert ging. Ze wachtten even op het station totdat de trein vanuit Maastricht aan kwam rijden. Na afscheid genomen te hebben van Toke, ging het richting Amersfoort. Daar moesten Toon en Ties zich melden in een grote zaal, waar

tafeltjes stonden met letters van het alfabet. Toon ging naar de R en gaf zijn zakboekje als bewijs van het arbeidsbureau dat hij vrij was van Duitsland. Doch een hoge officier snauwde hem toe: "Das gilt nicht für dich, du bist Kriegsgefangener, du must hier bleiben". Hierop werden de mannen naar een barak gebracht in afwachting van het transport naar Duitsland. Hier maakten ze kennis met hun lotgenoten, onder andere Bertus Schuiten uit Den Haag, door hen Sjef genoemd en Jan Raaimakers uit Eindhoven, meestal blauwe genoemd, vanwege zijn rode haren. Kribben of iets anders waren er niet in de ruimte, dus moesten ze dag en nacht op de grond zitten en liggen en maar wachten.

Toen Toon zo door het Lager aan het lopen was, kwam hij bij de keuken terecht. Daar was een Duitse soldaat aan het koken en deze vroeg aan Toon of hij hem niet wilde helpen met koken. En waarom ook niet. De volgende morgen vroeg moest er in een grote ketel met water en vlees, bouillon getrokken worden. Om tien uur was het geen koffietijd, maar bouillontijd. Zo bleef Toon enkele dagen kok en had niets tekort. Toon en Ties hadden al die tijd gekeken of er geen Buulder in het Lager waren aangekomen. De laatste dag dat ze in Amersfoort zaten, zagen ze er twee. Het waren Coop Lamers en Sjefke Smeets. Deze gingen echter op weg naar huis omdat ze hadden kunnen bewijzen dat ze boer waren. Ze gaven Toon hun boterhammen en een pakje tabak en gingen terug, richting Budel.

Vrijdag 11 juni 1943 was het dan zo ver, om 18.00 was het aantreden. Gepakt en gezakt ging het richting station, goed beschermd door Duitse soldaten. Er moesten er eens een paar weglopen. De wagons, oftewel de beestenwagens, stonden al klaar om hen naar Maagdenburg te brengen. Ze werden met 40 man in zo'n wagon gepropt, met maar een ketel om je behoefte in te doen. Zo ging het richting Duitsland. Tegen half een werd de trein op een dood spoor gezet, want er was luchtalarm. Als je zo opgesloten zit, zo'n 1500 soldaten, en je hoort de vliegtuigen overkomen, dan zit iederen lelijk in zijne poepert en komen de emoties los. Gelukkig liep het goed af en om een uur of twee ging het weer oostwaarts. Eindelijk na 2 dagen, 13 juni, kwamen ze aan in het Durchgangslager Altengrabow. De legering was een paardenstalling. Plusminus 90 cm hoog lagen ze met zo'n 60 man tegen elkaar aan op hun zij. Omdraaien was er niet bij, allemaal of niemand. Stoelen of bedden waren er niet.

Iedere morgen moesten ze exerceren, waarbij streng werd opgetreden al ze iets verkeerd deden. In het Lager waren ook Nederlandse officieren. Die waren er al eerder. Onder hen ook Balt van Kessel uit Budel. Eindelijk na enkele weken konden ze oprukken. De behandeling en het eten waren beide slecht. Blij dat ze weg konden van die exercitie, van die vuile latrines, die altijd overliepen en waar de stront je tegen kwam. Om over de slaapgelegenheid nog maar te zwijgen, daar konden ze enkel op vooruit gaan.

Woensdag 23 juni gingen ze de wagon in en kwamen donderdag 24 juni

aan in Mühlberg aan de Elbe. Ook dit was weer een Durchgangslager.

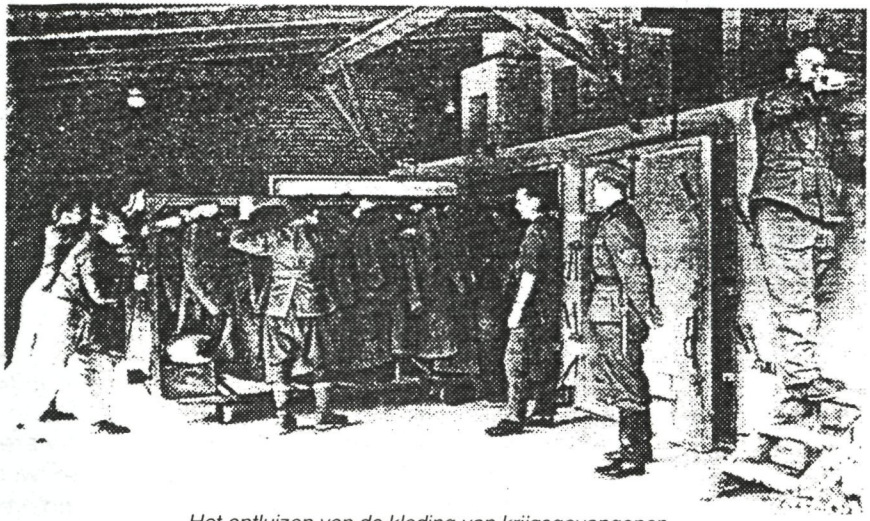

Het ontluizen van de kleding van krijgsgevangenen.

Ze moesten zich verzamelen op een grote appèlplaats. Eerst moesten ze hun koffers naar boven brengen en dan weer terugkomen. Ze moesten allemaal ontluisd worden. Niemand begreep dat, want ze hadden nog geen vlo of luis gezien. Alle kleren uittrekken. Net het aards paradijs. De kleren gingen zo'n anderhalf uur lang in een hete oven. Toen dit karwei geklaard was, konden ze naar hun barakken. Hier kregen ze hun krijgsgevangenen nummer. Toon 107112 en Ties 107110. Ze kregen ook andere kleren: een Franse broek en een Belgische jas en muts. Hun eigen kleren konden ze via het Rode Kruis naar huis sturen. De kleren die ze kregen waren gemerkt met het krijgsgevangene teken, een rode driehoek van 10 bij 10 bij 10 cm. Het teken stond op de rug van de jas en op de voorkant van een broekspijp. Zodat ze bij een eventuele vluchtpoging steeds te herkennen zouden zijn. Ze hoefden niet te werken in dit Lager, daarvoor zouden ze nog eenmaal moeten verhuizen, maar waarheen en wanneer wist niemand. De voorraad eten raakte op en men begon zich te vervelen. Zaterdag 26 juni kwam de Barakkenführer (commandant) vragen wie er kok was. Zo' n 10 man stak de hand omhoog, waaronder ook Toon. Ze moesten zich zondagmorgen om 10 uur melden op het bureau. Zou Toon dan toch in de keuken terecht komen? Maar dat pakte anders uit. Bij de keuken stonden 5 handkarren en daarmee moesten ze alle vuilnisemmers in het kamp leegmaken! Het eten werd steeds schaarser en met het roken was het gedaan.

Tegen deze berg keken de krijgsgevangenen aan vanuit hun Lager.

Woensdag 7 juli vertrokken ze hier weer met onbekende bestemming, natuurlijk weer in zo'n beestenwagon. Donderdag 8 juli 's middags kwamen ze aan in Brüx, in het mooie Sudetenland. Hun Lager bevond zich in een dal en vanuit hun Lager keken ze tegen een berg op. De grond zat hier vol met bruinkool en dat was de reden dat ze hier naartoe getransporteerd waren. Toon en Ties kwamen terecht in Stalag XI, barak 98. Een Stalag is een Stammlager; een kamp voor onderofficieren en manschappen, waar vanuit werkcommando's werden geformeerd. Ze woonden met 24 man op een kamer, 12 kribben van 2 hoog. Er waren daar veel Stalags met burgers en politieke gevangenen. Russen, Serven, Italianen, Engelsen en duizenden Franse krijgsgevangenen, die hier al in 1940 gekomen waren en het kamp hadden gebouwd. Deze waren al aan de situatie gewend. Het was er niet zo slecht. Ze mochten corresponderen met het thuisfront en kregen er pakketten van.

Het was ondertussen al half juli en nog hadden ze niet gewerkt. Zaterdag 17 juli kwam de Barakkenführer de barak in en vroeg of er boeren bij waren. Die moesten zich melden. Ook Toon gaf zich op. Maandag om 6 uur moesten ze aantreden. Maar het was helemaal geen boerenwerk. Grote hopen kiezel en grint moesten met de kruiwagen en schop versjouwd worden. Later bleek dat ze dit nodig hadden om bunkers te bouwen, als bescherming tegen de bombardementen. Hard werken was het en het eten was maar minimaal.

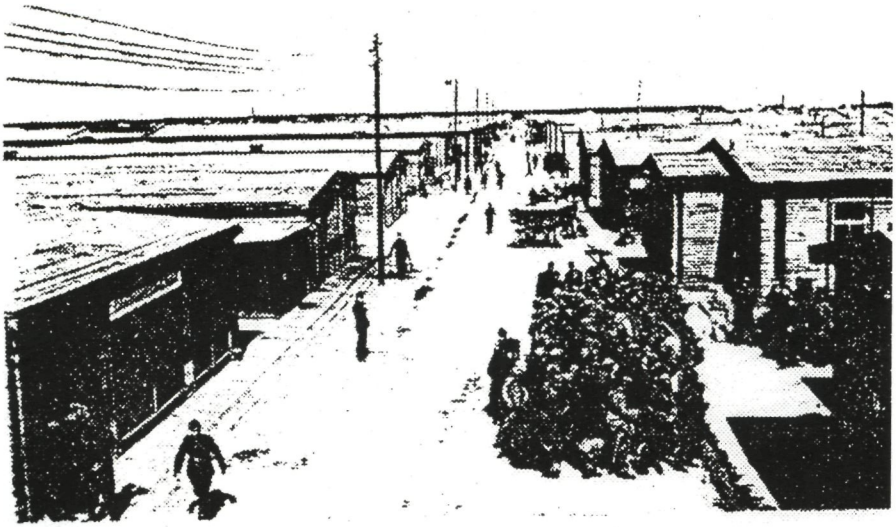

Hoofdstraat in het kamp met een groep nieuw aangekomen krijgsgevangenen.

Woensdags 21 juli moesten ze alle 1500 aantreden. Waarom wisten ze niet maar spoedig zou blijken dat ze allemaal aan het werk moesten. Eerst werden de ambachtsmannen eruit gezocht en zo goed als mogelijk was, gesorteerd op beroep. Een Polier (voorman, uitvoerder) vroeg ook naar Isolierders (isoleerders). Hoewel hij dat nog nooit gedaan had gaf Toon zich daarvoor op. Toon kwam bij een ploeg Fransen terecht als Isolieder. Na kennis gemaakt te hebben, naam noemen en bonjour, kreeg hij van hun biskwies en sigaretten. Ties werd ingedeeld bij de kabelkolonne, die moesten met de schop werken, d.w.z. grote groeven maken van twee meter breed en een meter diep waar kabels in moesten. 's Avonds terug in de barak moest er natuurlijk aan elkaar verteld worden waar en bij wie ze ingedeeld waren. Geregeld schreef Toon brieven naar zijn familie en naar zijn Toke.

Ze zaten nu in het Sudetenland, een mooie streek, dat vroeger bij Duitsland had gehoord. Nu was het Tsjechoslowakije, maar sind 1938 bezet door de Duitsers. Ze hadden het zich toegeeïgend, omdat er veel Sudetenduitsers, zoals die zich noemden, woonden. Ze zaten bij de stad Brüx, ongeveer 60 km van Praag af.

Ondertussen was het 7 september geworden en Toon had een vreselijke droom gehad. Maar 's morgens werd er om gelachen, dromen zijn bedrog nietwaar? Toen ze 's avonds terug kwamen in de barak zag Toon dat Ties post gekregen had. Ties was niet zo nieuwsgierig maar Toon maande hem om de brief te openen en te lezen. Terwijl Ties las, at Toon zijn koorabisoep

Het Germania-Palast in Brüx.

Opeens zei Ties: hier staat dat Toon Roost zijn zuster, Annie, dood is sinds 8 augustus. Toon kon het niet geloven. Ties zei: "jè ozze vajer schrieft ut en dan is ut waor". Het was of Toon een slag in zijn gezicht kreeg, zijn lievelingszuster Annie dood. En waarom hadden ze hem niets laten weten? De familie had Toon bewust niets laten weten omdat ze wisten hoe gehecht hij aan zijn zuster was. Ze dachten dat hij het niet zou kunnen verwerken.
Ondertussen ging het werk gewoon door, vaak 7 dagen in de week. Toon was dus isoleerder in een zeer grote hydreerfabriek met vele leidingen, die allemaal geïsoleerd moesten worden. In de fabriek werd bruinkool verwerkt tot benzine, die nodig was voor de oorlogsindustrie. De hele streek zat vol met bruinkool. Het was zwaar en vuil werk en het eten was gerantsoeneerd, soep met brood was het dagelijkse menu.
Op 1-11, Allerheiligen in Budel, moest Toon gewoon werken en voor een tijdje in de "nachtschicht" werken van 18.00 tot 06.00. Dit was de zogenaamde "Aschekippe", een Straflager waar treintjes met kiepwagentjes aan- en afgevoerd werden en waarvan de inhoud door de krijgsgevangenen moest verwerkt worden.
In de fabriek werden ook kolen verwerkt. De afval, een soort slam, moest met de schop op wagons geschept worden om vervolgens op een grote oppervlakte gestort te worden. Vuil en zwaar werk en maar een half uur schaft, meestal zonder eten. Af en toe kregen de gevangenen pakketten met

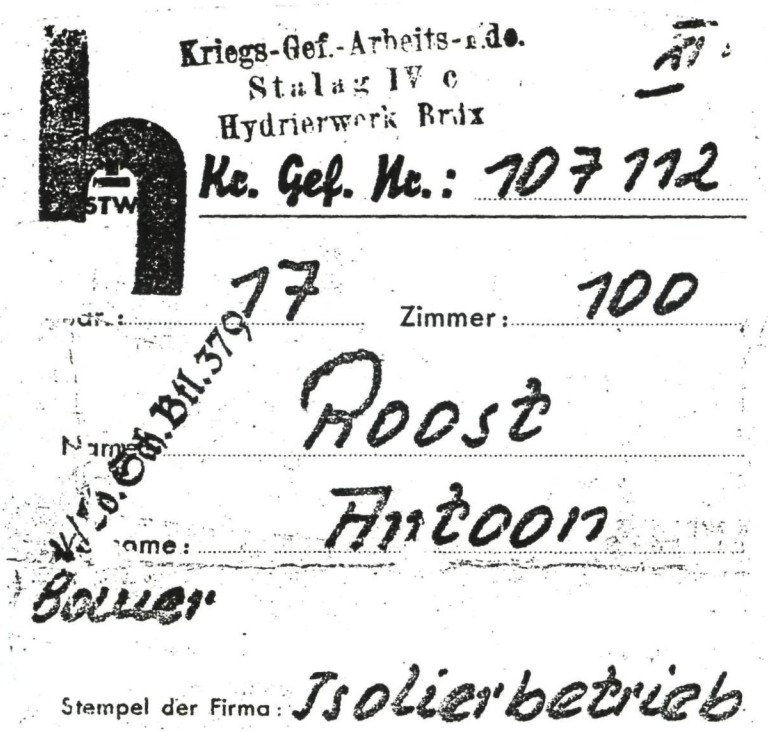
Kriegs-Gef.-Arbeits-Kdo.
Stalag IV c
Hydrierwerk Brüx
Kr. Gef. Nr.: 107 112
Zimmer: 100
Roost
Antoon
Stempel der Firma: Isolierbetrieb

Briefje van het Isolierbetrieb, waar Toon Roost werkte.

levensmiddelen van het internationale Rode Kruis. Ondertussen werd het Nieuwjaar, maar ook die dag moest er gewoon gewerkt worden. Op 15 januari kwam er een Hollandse aalmoezenier, De Saint. Deze deed aan boksen! Daar waren ze toen blij mee, want daar konden ze, figuurlijk dan wel, alles aan kwijt. Er waren voordien ook wel Franse priesters, maar ja die kon je bijna niet verstaan.
In de barakken kregen ze ook veel bezoek van cavalleristen, zoals de vlooien genoemd werden. Enorme jeuk veroorzaakten die. De pakjes die van huis uit verstuurd werden, werden allemaal gecontroleerd. Briefjes erin dat mocht niet. Die moesten apart verstuurd worden. Ze werkten met wel 6 nationaliteiten samen. Lawaai genoeg dus. Verder nog een afgekeurde Duitser en een jonge Duitser, zwaar gehavend gekomen vanuit Rusland. Van deze Duitser kreeg Toon een agenda, die Toon, zoals in het begin gezegd, ging gebruiken als dagboek.
Tot nu toe waren ze verschoond gebleven van "Fliegeralarm und bombardieren Hydrieërwerk". Vanaf 4 mei 1944 tot 8 mei 1945 zou boven-genoemde bijna dagelijkse kost worden, toch zeker het luchtalarm. Toon heeft het in

zijn dagboek bijgehouden. Niet minder dan 163 keer was er gedurende die periode luchtalarm en vonden 16 bombardementen plaats. Dat ging steeds gepaard met lopen naar het open veld, naar de mijnen of naar de bunkers, toen die klaar waren.

Zo kwam de "Kriegsgefangenenpost" aan.

Buiten de dagen dat er voedselpakketten aankwamen, gingen de krijgsgevangenen iedere dag nuchter naar het werk. U moet het zich eens voorstellen, de hele dag werken zonder te eten. Pas s'avonds om half zeven kregen ze te eten. En dat was dan ook nog niet veel bijzonders en bij lange na niet voldoende.

Vrijdag 12 mei maakten Toon en Ties het eerste bombardement mee. Ze lagen in de middagpauze wat te dutten. Het alarm was al twee keer afgegaan, maar ze beseften het eigenlijk niet. Nog net op tijd werden ze gewaarschuwd en zaten ze in hun schuilkelder. Het afweergeschut begon te schieten en ze hoorden de bommen vallen. Toen was er natuurlijk paniek, het was net of alles in elkaar zou vallen zo werd je door elkaar geschud. De ene bom na de andere viel, het hield maar niet op, ook veel brandbommen. Och wat duurde dat lang. Het was net of er geen einde aan kwam. Je zat of stond tegen elkaar aan in het pikkedonker en ze voelden hun hart bonzen. Toen het over was gingen ze naar buiten en zagen overal vlammen. Het leek wel een hel. Van een Polier moest Toon zijn kameraden gaan helpen. Deze zaten in een schuilkelder die getroffen was en waar

Toon ook eigenlijk in had moeten zitten. Hij kon echt niet meer en stond als aan de grond genageld. Er waren vele gewonden en liefst 85 doden. In totaal over de hele fabriek zelfs 3000 doden! Ze moesten ook meteen aan het werk om de bomkraters dicht te maken, want de weg mocht natuurlijk niet versperd worden. De fabriek moest zo snel mogelijk weer draaien. Ook de getroffen barakken moesten hersteld worden. Onder de slachtoffers waren 14 Nederlanders. Dinsdag 16 mei werden de gevallen vrienden met militaire eer begraven.

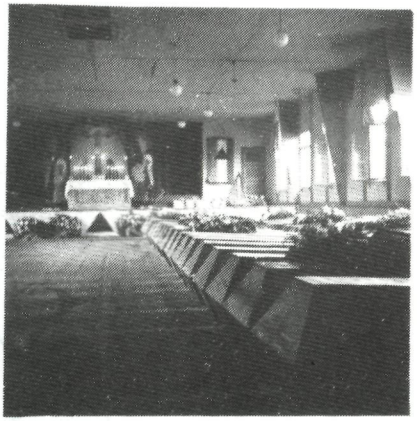

Na het bombardement op 12 mei 1944 werden de doden (Fransen en Nederlanders) opgebaard in de kantine en op 16 mei begraven op het militaire kerkhof. (foto's naast elkaar).

De eerste keren na het gebeurde, als er weer alarm kwam, vluchtten ze het veld in en waren op van de zenuwen, overal schrokken ze van. Om te schuilen werden er nu bij de fabriek grote bunkers gebouwd. Ovale blokken beton van 4 verdiepingen met wanden van 2 meter dik.
Ondertussen ging het isoleerwerk gewoon door, soms met kurk en kokende teer. Toon zijn hele gezicht was dan kapot en hij had dan pijn aan zijn ogen, te vergelijken met lasogen. Hij kreeg er een dag "schönung" (verlet) voor.
Als er luchtalarm kwam en dat was bijna dagelijks, moesten ze of de velden of mijnen in vluchten, of later in de bunkers, toen die klaar waren.
In juli kwamen er ook Italiaanse krijgsgevangen aan, niettegenstaande dat Duitsland en Italië in het begin bondgenoten van elkaar waren. Bodoglio trok zich echter terug en alle soldaten werden krijgsgevangen genomen. In augustus kwamen er wel zo'n 1000 van die macaroniemannen aan, waaronder ook veel burgers, die ook allemaal aan het werk gezet werden. Toon smokkelde iedere morgen koude soep mee voor die Italianen, totdat de SS zijn ketels afpakte.

zijn dagboek bijgehouden. Niet minder dan 163 keer was er gedurende die periode luchtalarm en vonden 16 bombardementen plaats. Dat ging steeds gepaard met lopen naar het open veld, naar de mijnen of naar de bunkers, toen die klaar waren.

Kriegsgefangenenpost - Gebührenfrei!

AN DAS ZENTRALNACHWEISE BÜRO VOM
NIEDERLÄNDISCHEN ROTEN KREUZ
HAMERSTRAAT 17 - 's-GRAVENHAGE
(HOLLAND)

K 281

Zo kwam de "Kriegsgefangenenpost" aan.

Buiten de dagen dat er voedselpakketten aankwamen, gingen de krijgsgevangenen iedere dag nuchter naar het werk. U moet het zich eens voorstellen, de hele dag werken zonder te eten. Pas s'avonds om half zeven kregen ze te eten. En dat was dan ook nog niet veel bijzonders en bij lange na niet voldoende.

Vrijdag 12 mei maakten Toon en Ties het eerste bombardement mee. Ze lagen in de middagpauze wat te dutten. Het alarm was al twee keer afgegaan, maar ze beseften het eigenlijk niet. Nog net op tijd werden ze gewaarschuwd en zaten ze in hun schuilkelder. Het afweergeschut begon te schieten en ze hoorden de bommen vallen. Toen was er natuurlijk paniek, het was net of alles in elkaar zou vallen zo werd je door elkaar geschud. De ene bom na de andere viel, het hield maar niet op, ook veel brandbommen. Och wat duurde dat lang. Het was net of er geen einde aan kwam. Je zat of stond tegen elkaar aan in het pikkedonker en ze voelden hun hart bonzen. Toen het over was gingen ze naar buiten en zagen overal vlammen. Het leek wel een hel. Van een Polier moest Toon zijn kameraden gaan helpen. Deze zaten in een schuilkelder die getroffen was en waar

Toon ook eigenlijk in had moeten zitten. Hij kon echt niet meer en stond als aan de grond genageld. Er waren vele gewonden en liefst 85 doden. In totaal over de hele fabriek zelfs 3000 doden! Ze moesten ook meteen aan het werk om de bomkraters dicht te maken, want de weg mocht natuurlijk niet versperd worden. De fabriek moest zo snel mogelijk weer draaien. Ook de getroffen barakken moesten hersteld worden. Onder de slachtoffers waren 14 Nederlanders. Dinsdag 16 mei werden de gevallen vrienden met militaire eer begraven.

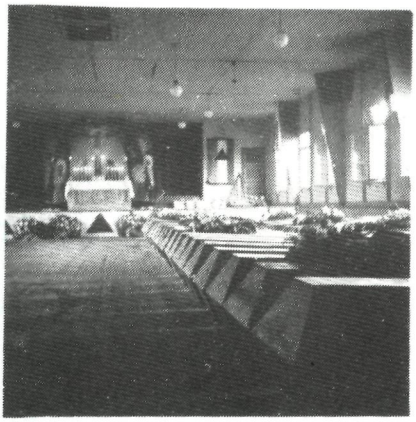

Na het bombardement op 12 mei 1944 werden de doden (Fransen en Nederlanders) opgebaard in de kantine en op 16 mei begraven op het militaire kerkhof. (foto's naast elkaar).

De eerste keren na het gebeurde, als er weer alarm kwam, vluchtten ze het veld in en waren op van de zenuwen, overal schrokken ze van. Om te schuilen werden er nu bij de fabriek grote bunkers gebouwd. Ovale blokken beton van 4 verdiepingen met wanden van 2 meter dik.
Ondertussen ging het isoleerwerk gewoon door, soms met kurk en kokende teer. Toon zijn hele gezicht was dan kapot en hij had dan pijn aan zijn ogen, te vergelijken met lasogen. Hij kreeg er een dag "schönung" (verlet) voor.
Als er luchtalarm kwam en dat was bijna dagelijks, moesten ze of de velden of mijnen in vluchten, of later in de bunkers, toen die klaar waren.
In juli kwamen er ook Italiaanse krijgsgevangen aan, niettegenstaande dat Duitsland en Italië in het begin bondgenoten van elkaar waren. Bodoglio trok zich echter terug en alle soldaten werden krijgsgevangen genomen. In augustus kwamen er wel zo'n 1000 van die macaroniemannen aan, waaronder ook veel burgers, die ook allemaal aan het werk gezet werden. Toon smokkelde iedere morgen koude soep mee voor die Italianen, totdat de SS zijn ketels afpakte.

Ondertussen sijpelden natuurlijk ook de berichten door van de opmars van de Geallieerden. Op 3 september zouden ze nog 120 km van Maastricht af zijn. Maar de Duitsers geloofden het niet erg, die bleven optimistisch.
Dagelijks was er nu meerdere malen luchtalarm en na bombardementen moesten de bomkraters zo snel mogelijk dicht gemaakt worden en de kapotte barakken en gebouwen hersteld. Bij de bombardementen waren er geregeld slachtoffers, maar alles went. Alhoewel!

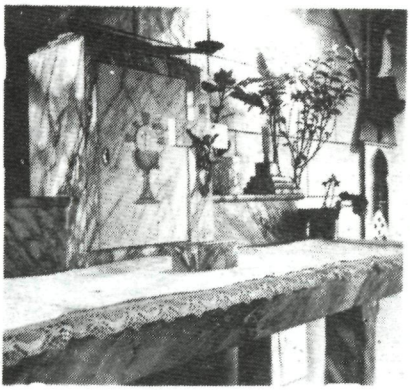

Het altaar van de kapel, door de krijgsgevangenen zelf gemaakt en ingericht.

Er waren nu veel krijgsgevangenen uit Italië gekomen. Ook het Isolierbetrieb had er veel aangenomen. Vele kwamen uit het zuiden. Ze konden helemaal niet tegen de kou en werken hadden de meesten ook niet uitgevonden. Ergens in het najaar was zijn Polier, Robert Wahl, waarmee Toon goed overweg kon aan het praten met een andere. Deze hernn Seifert wilde Toon per sé in zijn ploeg hebben. Hij zei tegen Toon: " Ja Antoon du sollst nicht arbeiten, dass machen andere vor dich". Hij zou 25 Italianen krijgen, die hij aan het werk moest houden. Als ze niet wilden, moest hij maar een grote stok pakken en ze daarmee slaan waar hij ze raken kon. Toon zei dat doe ik niet. Ik ben ook een gevangene en ga geen andere gevangenen slaan. Maar Toon kon er niet onderuit. Hij werd ploegbaas over 23 Italianen. Met handen en voeten moest het isoleerwerk met glaswol uitgelegd worden. Tussen de bedrijven door bleef het luchtalarm maar gaan en vonden er ook de nodige bombardementen plaats. Geregeld kwamen er nu Amerikaanse pakketten aan met beef, hampasta, bonen, sigaretten e.d. Dan was het even goed, maar gewoonlijk was het "schrale Hannes".

Ondertussen waren de bunkers ook klaar en betrouwbaar. Dat had zich al bewezen bij een voltreffer op één zo'n bunker, waar op dat moment mensen inzaten. De krijgsgevangen mochten hier echter niet in, die moesten maar in looppas de velden of bergen inlopen of de mijnen in! Daar werd je altijd vuil, want je moest, bijvoorbeeld in de mijn Kopitz, zo'n 65 treden van ladders naar beneden en je kreeg dan veel vuiligheid in je nek. Toch waren de Hollanders en de Fransen nog bevoorrecht ten opzichte van de Russen en de Italianen. Die konden in de ogen van de Duitsers niets goed doen.

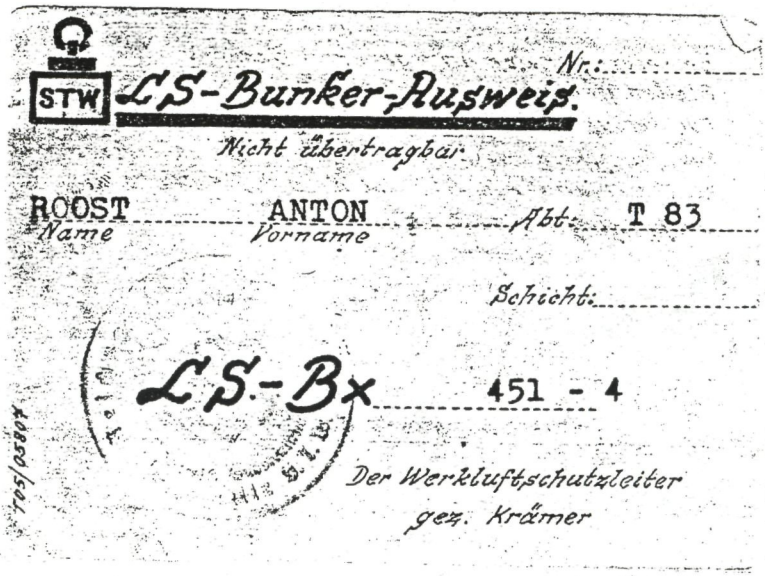
STW LS-Bunker-Ausweis.
Nr.:
Nicht übertragbar.
ROOST ANTON Abt. T 83
Name Vorname
Schicht:
LS-Bx 451 - 4
Der Werkluftschutzleiter
gez. Krämer

"Bunker-Ausweis" van Toon Roost.

Soms liet Toon ook wel eens een Mis doen voor zijn zus Annie of voor zijn andere familieleden. Dan moest hij vrij zijn van werken. Met een smoesje van keelpijn kreeg hij een dag "schönung", zodat hij naar de Mis kon, om te bidden voor een goed einde en een spoedig weerzien.
Op zondag 19 november 1944 was Antoon samen met zijn vriend, de Fransman Henrie Lemoin, aan het isoleren. De Italianen zaten binnen, die vonden het veel te koud. Een Polier kwam aanlopen en raakte met hun aan de praat. Toon zei tegen de Polier: als jij nou in onze schoenen zou staan en voor de vijand moest werken zoals wij dan zou het werk je toch ook niet interesseren. Hij gaf Toon gelijk en zei dat hij zelf ook wilde dat de oorlog voorbij was en ging weg. Na een tijdje zei Henri tegen Toon: kijk daar eens. De Polier kwam met de Italianen van zijn ploeg naar buiten en sloeg ze met een ijzeren staaf waar hij ze maar raken kon. De Italianen gingen op de knieën en riepen maar om "gratia, gratia". Dit aanziende, deed bij Toon de stoppen doorslaan en hij riep van boven op de stelling: "Polier die Arbeit interessiert uns gar nicht". Hij keek Toon aan, gooide het ijzer weg en liep door. De Italianen waren hem natuurlijk dankbaar. Toon zei dat ze wat meer moesten oppassen en niet met 10 tegelijk weglopen om zich te warmen. "Si si Kapo" zeiden ze. "Ik wil jullie Kapo niet meer zijn", zei Toon, "ik ben ook maar een gevangene."

De krijgsgevangenen voor hun barak.
Boven 2e van rechts is Toon Roost. Net onder hem Ties Put.

Kerstmis 1944 werd gevierd in Brüx, bij de Hydrieërwerken. Met hun clubje, Toon, Ties Put, Sjef Schuiten en Jan Raaimakers en Jan de Jong zouden ze een wandelingetje gaan maken in de bergen, waarvoor ze permissie hadden gekregen. Meteen buiten de poort zo in de natuur, voelden ze de vrijheid. Maar om 11.30 toch weer alarm. Zelfs op Eerste Kerstdag. Wie had gedacht dat de Geallieerden deze mooie dag zouden verpesten. Ze gingen plat op de grond liggen en zagen de bommenwerpers hun last boven de fabriek afgooien. Ze durfden niet naar huis want dan zouden ze van de Duitsers de bomtrechters moeten dicht maken. Daarom bleven ze de hele dag onder een tunnel staan en leden veel kou en honger. Pas om 18.30 kwamen ze in het Lager aan. Daar kregen ze weer een tegenslag te verwerken. Hun barak was weer eens slachtoffer geworden en hun "kerstdiner" was weg. Dan maar op Eerste Kerstdag nuchter op de strozak gaan liggen slapen en denken dat het zo mooi had kunnen zijn. Bij het bombardement van Kerstmis werden elf Engelsen en een Hollander gedood. Pas 's avonds op Tweede Kerstdag kregen onze vrienden eindelijk wat brood en soep te eten. Wat was dat lekker!
Het was een koude december, waarin veel kou op het werk werd geleden. Oudjaar was op zondag en ze maakten het zich gezellig, voor zover dat mogelijk was. Ze wensten elkaar geluk in het nieuwe jaar 1945 en hoopten dat de oorlog spoedig voorbij zou zijn. Natuurlijk gingen de gedachten naar thuis, naar familie en vrienden, die elkaar ook wel Zalig Nieuwjaar zouden wensen. Toon had al sinds 4 september geen brief of kaart meer ontvangen. Hij hoopte dat er spoedig een teken van leven zou komen.
In het dal waar ze zaten, stonden ook overal nevelapparaten om het zicht van de bommenwerpers te verkleinen. Geregeld werden ze nog ontluisd. Dit was nodig, want dat gekriebel was niet om uit te houden.

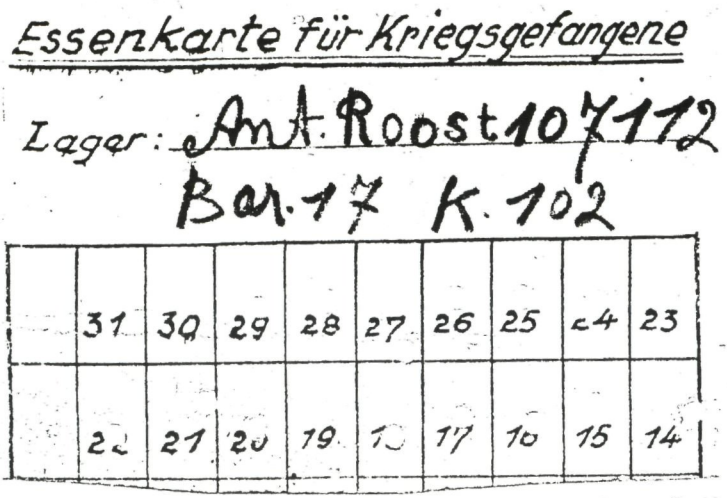
Essenkarte für Kriegsgefangene

Lager: Am A. Roost 107112

Bar. 17 K. 102

	31	30	29	28	27	26	25	24	23
	22	21	20	19	18	17	16	15	14

Eetkaart voor de krijgsgevangenen.

Dinsdagnacht 9 januari vertrok Ties Put samen met Jaap en Sjors (twee medekrijsgevangenen) naar Spandau, zonder dat Toon ze een hand had kunnen geven. Toon werd 's morgens wakker en er waren zomaar drie mensen van de kamer verdwenen, niet wetende of hij ze nog zou terugzien. Toon schreef nog geregeld brieven en kaarten, maar had er geen idee van of die ook thuis aankwamen. Steeds meer werd er nu ook alarm gegeven, waren er bombardementen en vele malen viel het licht uit. Bovendien was het vaak bar koud. Alle gebouwen van de fabriek waren nu al geraakt. Het was net een ruïne. Goed werk van de Geallieerden. Eind januari zaten de bevrijders op 150 km van Berlijn werd er gezegd. En ook dat Ties Put zou terugkomen uit Spandau. En ja, 31 januari was hij terug. Het was wel iedere dag werken, zelfs op zondag, maar gelukkig was het al een beetje minder koud. Op 5 februari werd het broodrantsoen gebracht op 300 gram, met 5 gram boter en 10 gram suiker. Terwijl bij de soep steeds meer water kwam: Aquasoep. De wegen werden steeds slechter, een en al bagger, vieze vette vuile blubber. Je werd er vuil van tot in je nek. Zeer veel tijd werd nu in de bunkers doorgebracht, waar nu ook de krijgsgevangenen konden schuilen, vanwege het vele luchtalarm en de bombardementen. Op 5 maart viel er een bom bij de ingang naar de fabriek, waar de bunkers lagen. Minimaal 36 krijgsgevangenen kwamen om, waarbij 23 Nederlanders en 13 Fransen. Daarnaast waren ook veel burgers gewond geraakt. Het had Toon en Ties ook kunnen overkomen. Steeds opnieuw moesten ze voor hun leven lopen om op tijd in de bunkers of mijnen te zijn. Enkele van hun makkers waren gesneuveld (o.a. Speek de hospik), anderen werden licht tot zwaar gewond

(waaronder Kramer). Dat liet je niet koud. Negen maart werden de doden met militaire eer begraven. Toon heeft hier foto's van.
Toon bleef steeds naar huis schrijven, alhoewel hij niet wist of het zou aankomen, want hij kreeg nog steeds geen post. In maart kregen ze weinig te eten, soms zelfs helemaal niet.
's Anderdaags vloog je dan op het brood af "als een haan op een kroeselenbos". Maar op het laatst werd dat langzaamaan beter door de voedselpakketten. Maar de bombardementen en luchtalarmen gingen gewoon door, met als record acht keer op één dag.

V.l.n.r.: Toon Roost, Ties Put, Jan Raaimakers, Bertus Schuiten, Adrie Dijkhuizen en Henk de Zeeuw. Onder in het midden: Max de Jong.

Zondag 1 april vierden ze Pasen met een H. Mis en Communie, daarna lekker eten! Donderdag 5 april 1945 overleed in Johnsdorf plotseling hun maat slager Van Reenen. Zondag 8 april overleed hun vriend Valk aan de verwondingen van het bombardement van 5 maart.
Iedere dag schreef Toon in zijn dagboek. Alle luchtalarmen en bombardementen werden genoteerd. Zo kroop april voorbij en werd het mei. Ze voelden aan dat het niet lang meer kon duren. De bevrijders kwamen steeds dichterbij.
Op 1 mei kregen ze goede berichten. Hitler was dood! Maar voorlopig ging voor hen de oorlog nog gewoon verder. Lang kon het echter niet meer duren. Nog steeds veel overvliegende vliegtuigen. Iedere avond was het luizen vangen geblazen, maar dan nog moesten ze de hele nacht krabben. Toon schreef erover in zijn agenda:

Die lopen en kruipen — *zijn de luizen van de infanterie.*
Die springen — *zijn de vlooien van het paardenvolk.*
Die vallen — *ja de wandluizen zijn de parachutisten.*

Franse krijgsgevangenen voor de barak van Toon Roost.

De dokter zei dat het door slecht en weinig eten kwam.
Zo werd het vrijdag 4 mei. Het was de hele dag rustig. De hele rotzooi in Berlijn zou kapot zijn. Een mooie opruiming. Zaterdag 5 mei, de stemming was goed, Holland was vrij, Duitsland had gekapituleerd. Nog steeds waren ze echter niet verlost. Zondag 6 mei bracht Toon een bezoek aan zijn vrienden in het ziekenhuis van Brüx. Zij werden gewond bij het bombardement van 5 maart.
De Duitsers waren ook veranderd. Ze hadden "floep aan de poeper". Maandag 7 mei werd er nog 3 maal alarm gegeven voor overkomende jagers maar er werd niet meer geschoten. Zou dit de laatste dag zijn op de Hydrieërwerken. Toon moest nog steeds werken. Een Sudetenduitser zei tegen Toon: "Antoon wir sollen noch hier bleiben, diese Arbeit müss fertig"! Die wilde niet geloven dat de oorlog voorbij was, want ze hadden nog een geheim wapen zei hij, de fanatiekeling.
Toon hield er echter mee op en ging naar het kantoor om af te stempelen. Maar er was geen sterveling meer te zien. In het Lager waren ze al aan het inpakken. Tegen tienen feliciteerden ze elkaar dat het gedaan was. Een paar uur later kwam het bericht af, de oorlog is sloes! Toen kwamen natuurlijk de tranen van blijdschap. Die nacht werd er door de aalmoezenier een H. Mis opgedragen uit dankbaarheid. In groten getale waren ze opgekomen.

Dinsdag 8 mei vocht de SS in de bergen nog door, waardoor er veel werd geschoten. Zij waren nog steeds niet bevrijd zodat ze allemaal naar de mijn gingen waar ze veilig zaten. Tegen 5 uur kwam eindelijk het bericht dat er Russen op de weg stonden. Ze waren vrij. Allemaal gingen ze naar buiten en ja daar stonden de tanks met hun bevrijders, de Russen. Wat er toen in

de mannen omging kan niet met woorden beschreven worden. De Russen zwaaiden naar hen en deelden "snuik" en sigaren uit. Ze gingen weer naar hun Lager en waren blij en geëmotioneerd. Ze voelden zich meteen een ander mens. Weg met angst, alarmen en bombardementen. Ze haalden etenswaar in de opslagkelders en richtten een feestmaal in van pannekoeken. Woensdag 9 mei kwam er al een krijgsgevangene aan met een van de Duitsers "gelęend" paard. Dat werd geslacht en 's avonds was het lekker dineren. 's Middags maakte Toon samen met Ties Put en Piet Roelofs een wandeling door het dorp Kopitz.

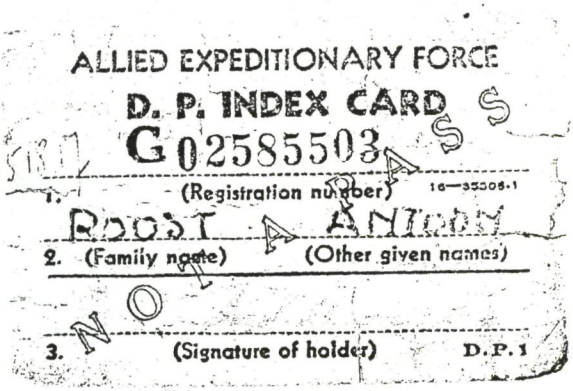
ALLIED EXPEDITIONARY FORCE
D. P. INDEX CARD
G 02585503
1. (Registration number) 16—35305-1
ROOST ANTOON
2. (Family name) (Other given names)
3. (Signature of holder) D.P. 1

"Index-Card" van Toon Roost.

Donderdag 10 mei stond het tank na tank, auto na auto van Russen, allemaal op doortocht. Ze hadden een os geslacht, waarvan ze de achterbillen meenamen. De rest kregen de krijgsgevangenen. En natuurlijk werd er volop geplunderd op de fabriek en in de Duitse winkels. De Russen bezaten veel materiaal. De Duitsers kwamen allemaal te voet langs en zagen eruit als geslagen honden. De rollen waren nu omgedraaid. Zij waren de krijgsgevangenen, de helden van Hitler.
Alhoewel ze nu bevrijd waren en goed te eten hadden, dat van overal werd aangevoerd, konden ze nog niet naar huis, waar ze zo naar verlangden. Voorlopig hadden ze alleen contact met Russen als bevrijders. Pas zondagnacht kwam het bericht door dat ze die dag zouden vertrekken. Ze mochten maar 2 kg bagage meenemen en dat was een grote strop omdat ze in het dorp van alles en nog wat bij elkaar gescharreld hadden. Tegen de middag kwamen de Amerikanen, zwarte negers met vrachtwagens.
Ze vertrokken om plusminus 14.00 en kwamen rond 21.00 in Pilzen aan, doodmoe van de reis en het weinige slapen in de vorige nachten. Vanuit Pilzen zouden met het vliegtuig naar Brussel vliegen. Doch door allerlei omstandigheden ging dat niet door. Ze gingen deels woensdag 23-5, deels donderdag 24-5 op vrachtwagens naar Bamberg. Het was slecht georga-

niseerd. Maar ja wat wil je. Onderweg kwamen ze langs Neurenberg. Wat zag er dat toch uit. Zo te zien was er geen huis meer heel. Vrijdag 25 mei zouden ze verder reizen met de "Zug" (trein). Om zes uur vertrokken ze van-uit Bamberg richting Nederland. Tien kisten levensmiddelen kregen ze mee. Wat een verschil met 1943, toen ze met veel meer man als vee in een afgesloten wagon zaten, zonder eten. Nu kon Toon uit het raam kijken en hij schreef de namen op van dorp of stad waar ze langs kwamen: Bamberg-Hartfurt-Geadheim-Schönungen-Schweinfurt-Bergheimfield-Waldpalz-hauze-Selingenstadt-Rottendorf-Würzburg-Hanau am Main-Mülheim-Offenbach-Frankfurt am Main-Bingen. En de volgende dag: Niederheim-bach-Hirzennad-Bobbard-Koblenz-Andernach-Sinzig-Düren-Eschweiler-Stolberg-Walheim-Eupen-Limbourg-Stembert-Verviers. Het ging maar langzaam en met omwegen. Dit omdat er zo vele bruggen waren vernield. Hier in Verviers in België kwamen ze aan op dinsdag 29 mei. Ze werden er ontvangen door Amerikanen en werden vol gespoten met poeder voor de luis. Hier bleven ze enige dagen, konden goed slapen en kregen goed te eten. Eindelijk maandag 4 juni konden ze verder reizen. Door al die omleidingen was het net een doolhof. Woensdagmorgen toen ze wakker werden en uit het raam keken, konden ze hun ogen niet geloven. De trein stond stil in Achel, nog maar 5 km van huis af. Zo dicht bij huis en toch konden ze er nog niet naar toe. Ze moesten doorreizen naar Eindhoven om hun bescheiden, waaronder bonkaarten op te halen. Aan de overweg in Eindhoven zag Jan Raaimakers zijn zuster staan, want die had gehoord dat er weer een transport krijgsgevangenen aankwam.

De Adolf-Hitler-Platz in Brüx.

Toen ze in Eindhoven op het perron stonden werd gezegd dat ze door moesten naar Amersfoort, waar ze vertrokken waren. Doch dat deden ze niet. Toon, Ties en Jan stapten uit en gingen met Jan mee op de koffie bij zijn moeder. Toen ze zich wat gewassen hadden, waren ze klaar om de reis naar het mooie Budel te aanvaarden. Nog zo'n 25 km. Toon en Ties gingen te voet op weg naar huis. Onderweg troffen ze Willie Feijen en Jac Dreezen uit Budel. Ze vroegen aan hen hoe het in Budel en hoe het met de familie was. Ze zagen aan het gezicht van Jac Dreezen dat er iets fout zat, maar Jac durfde niks te zeggen. Ze zeiden dat ze zo lang niets van thuis gehoord hadden en op het ergste waren voorbereid. Ze zouden zich hard houden. Jac zei daarop dat Ties zijn broer Antoon vermoord was door de Duitse SS. Toen ze dit hoorden knepen ze de handen in een vuist en moesten toch even slikken.
Ze vroegen aan Willie of die bij hun thuis wilde laten weten dat ze van Eindhoven onderweg waren over de grote weg. Even later kwam er een militaire vrachtwagen voorbij, waarmee ze naar Maarheeze konden rijden. Hier in Maarheeze zagen ze Frans, Jo en Sjors Put, waarmee ze achter op de fiets op Budel aangingen. Hein en Thieu Roost waren binnendoor gegaan (van Soerendonk naar Leende) en hadden zodoende Toon en Ties gemist. Een vreemd gevoel overkwam hun. Hoe dichter ze bij Budel kwamen, hoe meer vlinders er in hun buik kwamen.
Ze werden opgewacht door familieleden en kennissen, precies twee jaar nadat ze vertrokken waren. Het werd een blij weerzien maar natuurlijk wel emotioneel. Toon zag na twee jaar weer zijn Toke en er moest natuurlijk ontzettend veel bijgepraat worden. Bijvoorbeeld ook over de bombardementen, want daar hadden ze thuis geen weet van. Dat mochten ze niet schrijven dat ging toch niet door de censuur.

Het leven ging langzaamaan weer zijn gewone gangetje. Toon en Ties kregen drie maanden verlof om uit te rusten. Ook kregen ze van de gemeente een bon voor een broek en een paar klompen. Bij Wim van Rooij in de Nieuwstraat zouden ook veel kleren zijn aangekomen. Huub Ras zou zorgen dat ze die ook kregen. Doch het duurde enkele weken voordat ze bij mijnheer Gielis moesten komen. Dat was een kommies die woonde in een van die woningen langs slager Poel van Pietjes (Neeskens). Die zei dat de commisie besloten had dat ze helemaal gekleed zouden worden. Notaris Lunter zou het hen geven. Toen ze bij hem kwamen zette deze echter zijn grote mond open en de woordenstroom die daar uitkam, daar lustten de honden nog geen brood van. De kleding was niet bedoeld voor krijgsgevangenen, maar voor onderduikers. Met tranen in de ogen ging Toon weg. Hij dacht dat hij weer in de "Aschekippe" was, met die rotzakken van Duitsers. Hij liep nog even binnen bij Gielis om hem te bedanken dat deze hem naar zo'n bullebak had gestuurd. Toon is nergens meer geweest en heeft ook

DEPARTEMENT VAN OORLOG
CENTRAAL INDEELINGSBUREAU
KONINKLIJKE LANDMACHT

Verlofpas.

2546

De Luitenant-Generaal, Hoofd van boven-genoemd bureau, verleent bij deze aan dpl.

Sold: Roost. A.

groot verlof, met ingang van 1 Sept 1945

zulks ingevolge Min. Besch. van 28 Augustus 1945 Afd. III no. 88.

De Luitenant-Generaal
o/l. De Kapitein

J. Holtrust

K 840

Verlofpas van Toon Roost.

en nooit iets meer van die commisieleden gehoord. Mooie commissie!

Besluit

Uit het verhaal kunt u zelf opmaken, dat deze periode veel voor Toon Roost betekend heeft. Hij moest het kwijt. Het verhaal geeft een goed beeld hoe de dwangarbeiders oftewel krijgsgevangenen in Duitsland leefden en zich miskend voelden na de oorlog.

Ties Put weer thuis in Budel.

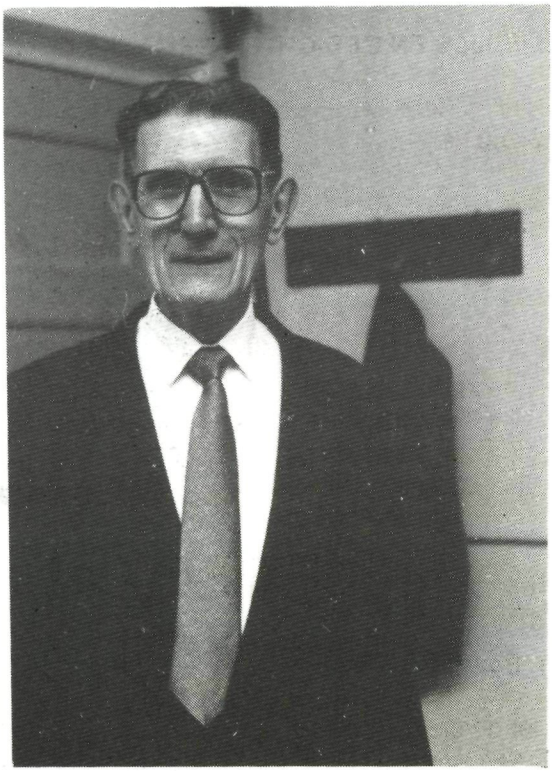

Toon Roost als koster.

De stad Brüx dat vroeger een mooie stad was en waar Toon en Ties in de oorlogsjaren verbleven, zult u nu tevergeefs zoeken op de landkaart. De stad heet tegenwoordig Most en ligt in Tsjechië. De hele omgeving daar is vanwege de bruinkoolwinning, nauwelijks nog herkenbaar. De oude stad beleefde de ene na de andere verzakking en is daarom praktisch met de grond gelijk gemaakt en opnieuw opgebouwd.

Harrie Jaspers